Salminen Assi (OM) [assi.salminen@om.fi]

9. marraskuuta 2017 9:22

Lakivaliokunnalle,

Asiassa HE 104/2017 vp. on pyydetty täydennyksenä kuvausta nykytilasta sukupuolen vahvistamisprosessin ja siitä edellytetyn näytön osalta. Virkamiesnäkemyksenä ja asiassa aiemmin esitettyjen perustelujen kertauksena esitämme seuraavaa:

Sukupuolen vahvistamista koskeva kokonaisuus on monivaiheinen ja pitkä prosessi, jonka osalta viittaamme lääketieteelliseen asiantuntemukseen, jota löytyy esimerkiksi HUS:sta (http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaalat/meilahden-psykiatriset-poliklinikat/Sivut/Sukupuoli-identiteetin-tutkimuspoliklinikka.aspx). Jos asiassa tarvitaan näin ollen vielä lisäselvitystä tämän prosessin ja siihen liittyvien lääkärintodistusten tai diagnoosien osalta, tulisi valiokunnan konsultoida sukupuoli-identiteetin tutkimuspoliklinikkaa asiassa.

Lakiesityksellä on nimenomaisesti haluttu eroon nykytilanteesta, jossa näyttökysymys toiseen sukupuoleen kuulumisesta tai sukupuoli-identiteetin todentamisesta on hyvin epäselvä. Näyttökynnyksen asettaminen maksuttomuuteen säilyttäisi näin ollen tässä alla esitetyt nykytilan ongelmat.

Maistraateissa sovelletaan näyttökysymystä eri tavoin, lainsäädännöllistä tukeahan tälle ei varsinaisesti ole. Osa lähettää aina nimilautakuntaan lausunnolle kyseiset tapaukset, osa ratkaisee itsenäisesti, jos mukana on lääkärintodistus asiasta. Lautakunnassa on asiaa lähestytty siitä näkökulmasta, että jos haettu nimi on jo käytössä samalla sukupuolella kuin täysi-ikäinen hakija, nimen voi saada ilman lääkärintodistuksia, jolloin esimerkiksi vetoaminen sukupuoli-identiteettiin on riittänyt. Jos nimi on selkeästi vakiintunut vastakkaiselle sukupuolelle, eikä siitä ole poikkeuksia väestötietojärjestelmässä tai nimen etymologiassa muutoin, on käytännössä edellytetty lääkärinlausuntoa. Käytännössä kyse on näissä tilanteissa yleensä ollut siitä, että hakija on hakeutunut sukupuolen vahvistamista koskeviin tutkimuksiin, ja lääkäri kirjoittaa henkilön tilanteesta lääkärinlausunnon ja joko puoltaa tai ei puolla nimenmuutosta (oikeusministeriön tiedossa ei ole, missä vaiheessa prosessia tällainen lausunto annetaan). Aina lääkärit eivät kuitenkaan ota itse nimenmuutokseen lausunnoissaan kantaa. On myös tapauksia, joissa lääkäri ei ole su ositellut sukupuolen vahvistamista ko. henkilölle. Eli vaikka henkilö olisikin hakeutunut tutkimuksiin, lopputuloksena ei välttämättä ole aina sukupuolen vahvistaminen, vaan esimerkiksi jokin muu sukupuoli-identiteettiin liittyvä variaatio, joka on riittänyt syyksi nimenmuutokselle (joka ei nyt kuitenkaan riittäisi maksuttomuuteen). Soveltamiskäytännössä onkin huomioitu selkeä tarve laajentaa poikkeamisperustetta myös muihin sukupuoli-identiteettiin liittyviin syihin, joihin ei välttämättä liity sukupuolen vahvistaminen. Nykytilaa voidaan näin ollen kuvata epäselväksi, mistä syystä lääkärinlausunnon vaatimisesta tulisi uuden lain myötä luopua.

Painotamme tässä vielä sitä, että esityksellä on nimenomaisesti pyritty siihen, että tästä sukupuoli-identiteetistä ei jatkossa edellytettäisi lääketieteellistä näyttöä. Tämä on käsityksemme mukaan erittäin toivottu suuntaus ja parantaa näin ollen myös transsukupuolisten asemaa. Näyttökynnyksen asettaminen muutoksen maksuttomuuden selvittämiseksi saattaisi vaikuttaa siihen, milloin nimenmuutosta haetaan (viivästyttää hakemista siihen asti kun asiassa saadaan virallinen diagnoosi tai mikä sitten maksuttomuuden perusteeksi asetettaisiinkaan), mikä sekään ei missään tapauksessa ole toivottava kehityssuunta. Henkilöllä, joka ehkä jossain vaiheessa hakeutuu sukupuolen vahvistamisprosessiin, on usein intressi jo paljon ennen diagnoosia tai varsinaisen prosessin alkua vaihtaa nimensä. Tämä mahdollistetaan nyt tällä lailla. Näkemyksemme mukaan mitään selkeää rajaa henkilön omalle aikeelle sukupuolen vahvistamista koskevassa asiassa ei ole asetettavissa ja kaikki muut näyttöön liittyvät kriteerit ovat näiltä osin

keinotekoisia ja asettavat sukupuoli-identiteettiä koskevat syyt eri asemaan maksuttomuuden suhteen. Tästä syystä ei näkemyksemme mukaan ole olemassa sellaista muotoilua, jolla tämä asia voitaisiin lainsäädännössä ratkaista tarkoituksenmukaisesti ja lain tavoitteet huomioiden. Sukupuolen vahvistamista koskevaan prosessiin kuuluu useita vaiheita, eikä nimiviranomaisen te htävänä voi olla sen arvioiminen, missä tilanteessa sukupuolen vahvistamista pidetään siinä määrin todennäköisenä, että peruste maksuttomuudelle olisi käsillä.

Assi Salminen

****
Assi Salminen
Lainsäädäntöneuvos/Lagstiftningsråd
Oikeusministeriö/Justitieministeriet
Lainvalmisteluosasto/Lagberedningsavdelningen
PL 28/ PB 28
00023 VALTIONEUVOSTO/STATSRÅDET
tel. 029 51 50147
assi.salminen@om.fi
****